

Eseista elvețiană Svetlana Paleologu Matta – un nume de referință în exegeza eminesciană și bacoviană

Lucia OLARU NENATI*

Key-words: *Svetlana Paleologu Matta, Mihai Eminescu, George Bacovia, Romanian literature*

În 1955, în plină epocă proletcultistă pe când mediile culturale oficiale românești se străduiau să „înveselească” imaginea universului bacovian de care nu puteau face abstracție datorită consistenței exegeze antebelice și succesului reputat în plan cultural, departe de țară apărea pe neștiute, o carte subțire despre Bacovia. Era rodul unei prime teze de doctorat susținut la Universitatea din Zürich de o tânără cu naționalitate complexă ce semna atunci Svetlana Matta și care ulterior avea să-și completeze semnătura cu un al treilea nume, Paleologu, prin căsătoria cu Andrei, fratele celebrului om de cultură Alexandru Paleologu.

Cartea, scrisă în limba franceză, s-a numit *Existence poétique de Bacovia* și a apărut în 1958, deci la un an după moartea poetului. Capitolele acestei lucrări se intitulează astfel: *Notice biographique, Une victime de son temps, Opposition à la bourgeoisie, Animus occidental – anima moldave, Précipité de l'existence, L'angoisse roumaine, Le sentiment du temps dans Bacovia, L'ennui, La poésie chromatique, Le destin du poète, Disparition, Mourir sans cesse, Satanisme, Refus de la civilisation, Le phénomène Bacovia, „Verde crud”, Conclusion, Appendice*. Simpla lor enumerare este revelatorie, credem, pentru conținutul acestei cărți ce adună laolaltă o bogăție de idei de-o originalitate frapantă scrise într-un stil cuceritor, flexibil, de o mare suplețe intelectuală ce probează stăpânirea unei dexterități hermeneutice uimitoare la vârsta tânără de atunci a autoarei ce se dovedește a stăpâni o cultură generală asumată în chip profund și care-i slujește ca reper solid de raportare a obiectului studiat. Căci în viziunea tinerei doctorese, Bacovia nu se încadrează, ca în exegeza internă românească, doar între elementele naționale de comparare – fără însă ca acestea să lipsească – ci se raportează în chip firesc, *organic* și fără complexe, la zestrea poetică și chiar filozofică europeană, constatându-i consonanțele de acest fel și astfel având capacitatea de a defini fără ezitări profilul existenței poetice bacoviene, din perspectiva culturală europeană și nu doar în mod relativ, din cea națională. Chiar și titlul indică apelul la ontologie, demers ce va mai opera în decursul acestei lucrări, dar va deveni dominant în studiile sale ulterioare, cele din aria eminescologică. În general, atitudinea poetică bacoviană, așa cum se va petrece ulterior și cu poezia eminesciană, este evaluată atât cu mijloacele poetice cât și cu cele filozofice.

---

* (Scriitoare), Botoșani, România.

În acest sens este revelatoare chiar fraza de debut a cărții ce începe printr-un ex abrupto venind din zona filozofiei: „Dès ma première enfance une flèche de la douleur s’est plantée dans mon coeur. Tant q’elle y reste je suis ironique – si on l’arrache, je meurs”. Acestui citat din Jurnalul lui Søren Kirkegaard îi urmează cea dintâi afirmație a autoarei care ar putea foarte bine să aibă chiar o valoare concluzivă: „A ces paroles fait écho, de l’autre bord de l’Europe, un autre martyr de l’existence – Bacovia”.

Pentru evaluarea hermeneutică a profilului existențial-poetic bacovian, exegeta se sprijină, în pătrunzătoarea ei demonstrație, pe nume autorizate ale gândirii europene și nu numai, precum: C. Young, Blaise Pascal, Theophil Spoerri, Nicolas Berdiaeff, Jean Paul Sartre, Camus, H. Bergson, Edgar Poe, Dante, Merleau Ponty, Socrate, Georg Trakl, Guy Michaud, desigur M. Heidegger, Claudel, Pytagora, J.J. Rousseau, Wladimir Weidle, Max Picard, Semain, Regnier, Mickael și încă alții, dovedind însă că în abordarea unei teme doctorale despre un poet român a știut să parcurgă, firește, și exegeza românească. Astfel, în referințele sale bibliografice apar trimiteri la autori precum: Urmuz, Al. Macedonski, Mircea Eliade, L. Blaga, Basil Munteanu, Ion Barbu, E. Lovinescu, G. Călinescu, T. Arghezi, Ion Minulescu, M. Cruceanu, M. Rașcu, D. Protopopescu, E. Speranția, M. Paraschivescu, Ion Creangă și alții și, cum nu se putea altfel, Eminescu, cel despre care autoarea avea să scrie mai târziu două cărți rămase opere de referință definitive în arealul eminescologic. Raportările la marele poet prefigurează deja marea atenție ce i-o va acorda ulterior.

Lucrarea conține idei remarcabile inserate într-o evoluție analitică de mare intuiție și abilitate hermeneutică ce se reunesc într-un demers de instituire a unui profil poetic bacovian bine conturat și, mai ales, situat în context european. Astfel, ea configurează mai întâi decorul poetic european cu acea pierdere a paradisului și cu acea apetență a dezintegrării existențialiste, manifestată, de pildă, în deformarea chipului omenesc în viziunea lui Picasso ori în alienarea *Străinului* camusian, conchizând că „în marginea Occidentului Bacovia înregistrează marea dezbatere din cultură care pune în priză întreaga Europă”. Notabilă este și ipoteza eredității bacoviene duble care adună în filonul identității sale emergențele sufletului european, dar și pe acelea ale Moldovei istorice, „ultim bastion al Europei” care, după ce a contribuit prin atitudinea unor voievozi precum Ștefan cel Mare, „la structura și unitatea Occidentului”, a rămas după Marea Unire, fără statutul demnității sale de odinioară, devenind o zonă a contemplativității și a refugiului în trecut. Ca atare, fiind așadar produsul unei duble eredități – a unui „rău dublu” – Bacovia nu poate fi conceput în afara spațiului său geografic natural, „târgul” Bacăului și nimic nu exprimă mai bine Moldova decât Bacovia, cu atmosfera sa pluvială dezagregantă, cu melancolia sa endemică, aceea care este chiar mai profundă, mai lipsită de orice consolare, decât aceea a „omului celei mai profunde melancolii din lume”, Kirkegaard.

O adevărată dizertație are în centrul său *plumbul* bacovian, care nu mai este elementul utilizat de alchimiști în avântul speranței lor de a-l transforma în aur. Plumbul lui Bacovia este efectiv o găselniță unică în istoria literelor, un truvai, revelând în lumea culturală dimensiunea unui mare poet. Acest element este un

prototip, un rezid ce urmează dezintegrării, un ultim precipitat al existenței, simbol expresiv al pământului mort.

Muzicalitatea bacoviană, corespondența sa subtilă, simfonică, cu ideea exprimată, comparabilă cu poezia lui Hölderlin sau Baudelaire, limba parcimonioasă și intens expresivă, intensitatea tensiunii interioare, șocanta imagine a amorului mort, „imagine atroce”, aflat în antiteza imaginii idilice a amorului buclat și înaripat din cultura lumii, amor care doarme întors, după cum „totul este întors la Bacovia, ca un soi de protest contra ordinii naturale”, sublimarea eșecului ontologic bacovian prin frumusețea poeziei sale, noțiunea de „urât” venind din folclorul românesc și devenit expresie originală și eficientă a angoasei europene, sentimentul timpului bacovian, conceput ca veritabilă substanță, un timp al declinului, al agoniei, un timp al sfârșitului și al descompunerii, exprimat cu „o tehnică comparabilă cu aceea lui Proust” – poetul nefiind în timpul său, ci într-un „timp de plumb” – termenul atât de productiv poeticeste de „moină”, „specialité essentialment moldave” toate acestea sunt tratate cu o intuiție hermeneutică remarcabilă.

La fel, plictisul bacovian, *l'ennui*, vine din angoasă și, susține exegeta, este chiar mai profund decât *spleenul*, mai existențial și în mai mare măsură absolut decât cel al lui Sartre, iar în acest sens poemul *Decembrie* este considerat a fi o capodoperă a acestei stări de plictiseală, de angoasă românească, proprie unei țări în care zăpada este văzută de poet ca „o suspendare a timpului, o moarte a existenței”; evantaiul culorilor cu intensa lor încărcătură semiotică, comparat cu poezia lui Trakl în chip de loc defavorabil lui Bacovia, *violetul* său care, nota bene!, „vibrează mereu”, ritmurile sale poetice mereu în acord cu sensurile de exprimat, setea bacoviană de dispariție în contrast cu aceea argheziană care este „soif de vie” „conturarea unei existențe vegetative” constituie o cascadă de asociații și intuiții surprinzătoare. Ideea esențială este aceea că, în ciuda tendinței către dispariție, a *tânjirii* sale, am putea spune, Bacovia nu poate dispărea, nu poate muri, deși moare permanent, acel „mourir sans cesse” subsumându-se astfel aceluși celebru adagio existențial al lui Kirkegaard, „maladie à la mort”, care constă, tragic, în a nu putea muri, sau a muri continuu, ceea ce devine o „gangrenă a disperării”, conturând apăsător decorul unui infern perpetuu comparabil cu acela al lui Dante. Refuzul civilizației, consideră autoarea, este la Bacovia mai tragic decât cel al lui J.J. Rousseau, aflându-ne în fața unei inspirații mai puternice, refugiul în singurătate, element major și unic ca factură, mai apropiat de viziunea lui Berdiaev. Prin toate acestea și altele încă se susține existența în cultura română a unui *fenomen Bacovia* de o originalitate totală: *occidentalitatea în marginea Europei*, pe care n-o cunosc alte popoare vecine, și a cărui esență este *contemporaneitatea naturală cu Occidentul, fără decalaj*. Mai mult, Bacovia are și o misiune simptomatică, profetică, aceea a unui semnal de alarmă, în așa fel încât a te considera european presupune a-l înțelege și a-l revendica pe Bacovia care denunță maladia vieții care se sfârșește. Căci Bacovia este un damnat, dar un damnat pentru un mesaj, fiind însă salvat de un lucru important, care este cheia tuturor lucrurilor, acela că el poate să plângă și prin aceasta el este cel mai uman cu puțință, mereu la limita extremă a suportabilității. Dar el nu se sinucide, ci-și poartă cu eroism și cu noblețe rana sa, crucea sa de martir.

Dincolo de ideile tranșant originale și exprimate fără complexe, de stilul grațios dar și ferm științific, anunțând marile victorii hermeneutice ale arealului eminescologic străbătut ulterior, Svetlana Paleologu Matta beneficiază nu numai de o apertură culturală impresionantă ce-i permite să raporteze cu decizie orice element la genul său proxim și diferențele specifice, dar încă ceva: autoarea „fiind acasă” în mai multe limbi europene printr-o apetență poliglotă rarissimă și printr-un traseu biografic complex, cartea beneficiază firesc de pasaje în numeroase limbi, franceză, germană, latină, italiană ș.a. și, nu în ultimul rând, poemele lui Bacovia redactate în primul rând în limba lor originală, română, sunt traduse de autoare într-o franceză cât se poate de nuanțată, sugestivă și consonantă originalului.

Această lucrare, apărută fără nicio popularizare, a întârziat mult până să acceadă la cunoștința lumii literare românești, ajungând acolo prin diferite modalități accidentale, circulând, așadar oarecum în *samizdat* până când a ajuns să fie invocată de exegeții importanți ai operei bacoviene.

Astfel, un exeget de prim rang al lui Bacovia, Constantin Călin, autorul de mai târziu al unui solid *Dosar Bacovia*, află întâmplător, în 1971, de la prietenul său, lectorul (pe atunci) Ion Constantinescu, că într-o bibliotecă din Germania se află o asemenea carte despre Bacovia. Dobândind-o – nu specifică în revistă pe ce cale¹ – el se grăbește să o prezinte în „România literară”, aceea condusă pe atunci de un conclave redevabil (Nicole Breban, Nichita Stănescu, Ion Horea, George Pituț), ca aparținând unei „excelente cunoscătoare a literaturii noastre, nu numai a celei „culte”, dar și a celei „populare”, sub titlul *O exegeză străină despre Bacovia*, urmată de traducerea sa din capitolul *Fenomenul Bacovia*: „Multe din disocierile teoretice și observațiile stilistice (câteodată neașteptat de subtile) ale Svetlanei Matta le consider ca pe un bun câștigat pentru exegeza bacoviană” (Călin 1971: 32), sună concluzia avizatului om de cultură băcăuan, păstrându-și și azi valabilitatea.

Mihai Petroveanu o semnaleză în bibliografia cărții sale *George Bacovia*, apărută în 1969, făcând cunoscut faptul că a aflat despre carte abia după redactarea opului său, drept care n-a putut s-o valorifice în cuprinsul ei, ci doar într-o notă la bibliografie. Chiar și așa, el evadează pentru puțin din tonul academic rigid spre a comunica emoționat că: „lucrarea ne-a părut remarcabilă prin adâncimea, unitatea și noutatea interpretării – mai ales la data respectivă – radicală prin ideea unui Bacovia poet al existenței tragice”, recunoscând bucuros „finețea multor intuiții, justetea punctelor de vedere” referitoare la multe din cele enumerate de noi până aici.

În 1988, Edgar Papu, referindu-se la o nouă carte a acestei autoare din Elveția, scrie despre ea că „este aceeași care, cu douăzeci de ani în urmă, ne dăruise tot de-acolo, prima și revelatoarea monografie Bacovia. [...] Trebuie să mai adăugăm că Svetlana este și o constantă descoperitoare de priorități ale noastre. Aceasta calitate se desprinde încă din cartea de acum două decenii despre Bacovia. Departe de a fi văzut în autorul *Plumbului* un simbolist întârziat, autoarea identifică într-însul – împreună cu Trakl și concomitent cu el, pe promotorul întregii lirici expresioniste mondiale” (Papu 1988).

¹ Dorind să aflu, totuși, cum a ajuns această carte în mâinile sale, domnia sa mi-a mărturisit, acum, după atâția ani, că prietenul său, viitorul mare și mult admirat profesor al multora dintre noi, filologii formați la universitatea ieșeană, i-a împrumutat cartea din care, neexistând pe atunci aparatele de tip xerox, a fost nevoit să copieze de mână ceea ce a tradus și publicat în presa literară centrală.

Un alt exeget al lui Bacovia, V. Fanache în cartea sa *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, apărută în 1994 la Cluj, valorifică din plin multe dintre elementele statuate de Svetlana Matta, prelungindu-le prin propriile sale deducții și opinii, așa precum pe o temelie solid turnată crește construcția unei clădiri temeinice, apreciind că exegeta elvețiană este autoarea unor „formulări memorabile”.

Theodor Codreanu, autorul unui impunător – la propriu și la figurat – demers hermeneutic intitulat *Complexul Bacovia*, apărut în 2003, porcede la valorificarea științifică și consonantă a exegezei semnată de Svetlana (Paleologu) Matta, invocând-o frecvent și cu mare deferență în dezvoltarea ideilor sale remarcabile. El afirmă cu toată responsabilitatea că monografia Svetlanei Paleologu Matta a fost un „eveniment de referință de care poetul nu s-a mai putut bucura”, și care „produce o veritabilă ruptură de clișeele interbelice, care se învârtteau sterilizante în jurul problemei simbolurilor sau elementarității conștiinței estetice bacoviene”. Conchizând, el afirmă fără rezerve că „este tot ce s-a gândit mai profund despre Bacovia în deceniul al cincilea fără continuatori pe măsură”. Mai spune Codreanu că „meritul capital al autoarei e că arcuiește peste timp preexistențialismul creației kirkegaardiene cu acela al modernilor, Bacovia devenind o excepțională punte de trecere”. El acordă, așadar, acestei lucrări încă netraduse în limba română, „rămasă ascunsă de ochii criticii autohtone”, statutul unui reper de referință în exegeza bacoviană, nu numai pentru că a fost scrisă și publicată în străinătate, ci în primul rând prin valoarea intrinsecă a conținutului său. Deși cartea Svetlanei Matta nu a fost până acum tradusă în limba română, deși autoarea se distanțează azi oarecum de ea, declarând că acum ar scrie-o altfel, ea continuă să se afle pe o poziție temeinică de nezdruncinat, în exegeza bacoviană, detectabilă în orice căutare, fie că e vorba despre Constantin Trandafir care-și asumă deschis filiația, ori de celebrul adagio al lui Ion Caraion despre „sfârșitul continuu”, prefigurat în chiar titlul capitolului *Mourir sans cesse*, deși poetul nu dă semne că ar fi cunoscut această lucrare.

De menționat că, azi, autoarei îi apare un lucru foarte depărtat această lucrare a tinereții sale, redactate, așa cum ne-a comunicat, în doar trei luni, în cadrul unei burse de studiu, când s-a oprit asupra lui Bacovia pentru că „era cel mai autentic”. După ani, pasiunea sa pentru poezia română avea să se materializeze într-o carte fundamentală intitulată *Eminescu și abisul ontologic* (Aarhus, 1988) la care a purces la îndemnul unui alt mare maestru al său, filozoful Ștefan Teodorescu de la Stuttgart. Despre ecoul produs de această lucrare stau mărturie aprecierile entuziaste ale câtorva dintre spiritele de prim rang ale culturii noastre. Șt. Teodorescu, cel care, realizându-i imensa capacitate intelectuală și creativă, i-a sugerat apropierea de Eminescu, dar și calea cea mai potrivită, prin „cheia” heideggeriană, a exclamat la citirea cărții: „Puțini vor înțelege, dar ceea ce ai scris este fundamental” (Paleologu Matta 2005: 85). Nicolae Steinhardt, monahul de la Rohia, prefațează această carte, fericit de a-i fi fost acceptată oferta, și scrie, de fapt, astfel, primul text de receptare critică a acestei lucrări. El își încheie astfel substanțiala și impresionanta prefață: „Prezentul studiu nu este un simplu «studiu», ci un «cri de coeur», un imn de dragoste, an insight, o intuiție, o lucrare participatorie care se împărtășește din noblețea, sfințenia și măreția operei analizate”.

Edgar Papu, primind un exemplar al cărții pe o cale ocolitoare, exclamă în deja menționata cronică publicată în „Luceafărul”:

Putem afirma fără exagerare că nu există imagine, inflexiune, cuvânt, nuanță, din marea poezie eminesciană căreia cercetătoarea să nu-i fi răscolit până în afund sensuri majore. Și aceasta n-a realizat dânsa numai pe baza intuițiilor sale ultrasensibile și exact detectante, ci și a unei erudiții cu adevărat ciclopice [...]. Dar câte mai sunt de amintit din această carte plină-ochi de adevăruri surprize! De acolo, din depărtare, Svetlana Paleologu Matta a făcut ceea ce nici cei mai eminenti eminescologi dintre noi n-au făcut. Am putea spune că s-a îmbrăcat în Eminescu, în neliniștile, în căutările, în îndoielile, în frământările și în suferințele sale ca să-l înțeleagă plenar și să ni-l redea integral (Papu 1988).

Un alt ecou vine de la Eugen Todoran care, după ce abordează această lucrare într-o întregă pagină a revistei „Orizont”, conchide în final:

De la Tudor Vianu care oferea prima sinteză filozofică, după un model soteriologic implicat în etica eleato-schopenhaueriană și trecând prin modelul cosmologic oferit de dialectica heraclito-hegeliană propus de Ioana Em. Petrescu, noul „model existențial” deschis de S.P.M. este o „cale regească” oferită criticii literare într-un spațiu interior al gândirii poetice în care ca sens al Lumii se definește Ființa poeziei, sub raza gândului etern care poartă numele lui Eminescu (Todoran 1989).

Până și hermeneutul mizantrop de la Cluj, Adrian Marino, se lasă antrenat în acest curent de fascinație pe care l-a stârnit de-a lungul întregii sale vieți această miraculoasă ființă asupra spiritelor superioare cu care a intrat într-o rezonanță quasi-magică:

Cartea, gândită într-un alt mediu intelectual și cu alte sisteme de referință, nu propune numai un număr de noi analize, ci în primul rând și în mod esențial, o nouă metodă, o nouă abordare a unui text plin de implicații filozofice. [...] Cel mai mare poet român este privit în mod direct, am putea spune, în stil inspirat, în însăși esența sa, în ființarea sa, printr-un insight participativ adesea aventuros, aerian și imprevizibil, întotdeauna sugestiv și stimulator. Cartea întregă, reflexie și rapsodie ontologică – are în ansamblul său ceva proaspăt și regenerativ în contextul actual românesc bineînțeles. [...] Regimul său spiritual trece în mod evident și cu mare candoare dincolo de critică (Marino 1989: 12).

Și această carte ca și următoarea, *Jurnal hermeneutic* (Paleologu Matta: 1997), stârnesc interesul și entuziasmul spiritelor alese din țară. Corespondența sa cu Paul Anghel redă avatarurile acestui interes, modul cum cărțile ei sunt literalmente smulse din mână în mână în lumea intelectuală românească a vremii, citite cu sete și uimire. Paul Anghel îi scrie scrisori entuziaste și popularizează cartea oriunde poate. Așa am aflat și eu numele ei, fiind pe atunci muzeografa la Ipotești, cu prilejul unei vizite a unor scriitori care au redactat spontan un fel de brevet de „logodnice stelare ale lui Eminescu” și unde am văzut scris în lista acestora și acest nume exotic, care avea să-mi devină apoi o aleasă prietenă cu care am corespondat îndelung, pe care nu o dată am antrenat-o în diferite interviuri și colaborări. Cum nu se putea altfel, eminescologul de la Chișinău, Mihai Cimpoi, cel care abordează eminescianismul prin prisma ontologică, o face având la loc de cinste cărțile Svetlanei pe care o și interviează într-un substanțial capitol într-o carte a sa dedicată marilor eminescologi (Cimpoi 2005: 171).

Nu în ultimul rând, se cuvine amintită aici fapta culturală a lui Adrian Dinu Rachieru care, răspunzând solicitării noastre, a editat cartea de memorii a Svetlanei,

Calicantus. Scene din viața lui Cristal și apoi a reeditat lucrarea ei de referință *Eminescu și abisul ontologic*. Chiar dacă nici acum cartea nu a stârnit ecoul care ar fi fost de presupus, se poate totuși preleva un demers de receptare notabil din partea lui Gheorghe Grigurcu:

Studiul Svetlanei Paleologu Matta alcătuiește o componentă semnificativă a exegezei eminesciene, la o răspântie de veacuri ce a îngăduit raportarea sa la numeroase nume ale gândirii vechi ca și ale celei moderne, un act al acelei resuscitări de care are nevoie orice creație pentru a vorbi succesiv generațiilor cu o prospețime ce răspunde orizontului lor de așteptare.

Tot în preajma ultimei ediții a acestei lucrări și Petru Ursache consideră că „vocea profesoarei de arte și de românică de la Zürich și Paris se situează pe portativele de sus ale eminescologiei de cea mai vie actualitate, meritând a fi ascultată cu toată încrederea și cu folos maxim” (Ursache 2011). Ajungând hic et nunc, putem cita și impresia profesorului băcăuan Ștefan Munteanu despre contribuția exegetei elvețiene: „Sunt concluzii plauzibile, pe care le îmbrățișez cu toată deschiderea. Ele au meritul de a-mi întări convingerea privind autonomia, forța și originalitatea gândirii filosofice eminesciene” (Munteanu 2011).

Ajungând în imediata actualitate cu această panoramă diacronică a efectului pe care l-a produs scrisul și gândirea acestei creatoare de excepție asupra spiritelor superioare, se cuvine să relev un ultim eveniment de acest gen care este, cred, revelator și concludent. Este vorba despre comunicarea epistolară ce s-a produs în ultima vreme între Svetlana Paleologu Matta și George Popa de la Iași, care este, pentru cei care s-ar întâmpla să nu fie la curent, un spirit cu totul deosebit. Medic de mare competență și performanță profesională, el s-a manifestat deopotrivă în aria culturală, ca traducător al marilor creații universale, ca orator de forță, ca intelectual atingând zonele înalte ale filozofiei, poeziei, eseului, istoria culturii, artei și gândirii universale, autor al numeroase cărți ce abordează toate aceste domenii și altele încă într-un stil deopotrivă elevat, complex și profund, dar și de o claritate uimitoare a ideilor pe care le ordonează, cu o rigoare și cu o siguranță a mânuirii abstracțiunilor ce are darul de-a lumina oricărui lector, cât de cât avizat, conexiunile și ierarhiile axiologice ale gândirii omenești, cu un efect de persuasiune greu de egalat. La capătul unui șir de cărți greu de contabilizat, de premii binemeritate, el a devenit purtătorul titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Arte „George Enescu” din Iași și eroul unei cărți-portret în care autorul, nici el un oarecare, universitarul Vasile Diacon, îl încununează cu atributul de „homo universalis” (Diacon 2012).

Ei bine, între acești doi intelectuali de spirit înalt, Svetlana Paleologu Matta și George Popa, aparținând oarecum aceleiași generații, s-a înfiripat o corespondență de o intensitate scânteietoare ce constituie un adevărat dar oferit acestei vremi de comunicare precară și lipsită de duh. Conștient de această grație unică, George Popa adună scrisorile primite de la marea doamnă și le publică mai întâi în diferite reviste culturale și apoi într-o carte intitulată *In extasis mentis*, carte care ar trebui să devină un adevărat manual de comunicare superioară, un model al altitudinii la care poate ajunge relația confraternă dintre două spirite afine. De altfel, după opinia noastră, acest tandem de gânditori ai spiritului înalt configurează azi, în aceste vremuri

zguduite de orice altceva decât de importanțe culturale, o arcadă elevată ce încununează princiular cultura românească, (integrată fără niciun complex celei universale) având în centrul său, desigur, cel mai înalt pisc al ei – Eminescu.

La capătul acestui excurs fugar, credem a putea susține că, deși apreciată și prețuită cu debordant entuziasm de multe spirite de elită, acest lucru s-a produs însă în chip fragmentar și mai mult la nivelul relațiilor personale și că, departe de a fi recunoscută la valoarea meritată în cultura română căreia i-a adus servicii incomensurabile, Svetlana Paleologu Matta este o personalitate de prim rang care a formulat judecăți aforistice, fundamentate, de care nu se va putea face nicidecum abstracție despre cei doi mari poeți ai noștri, Eminescu și Bacovia. Prin apertura sa culturală, prin traseul sinuos al biografiei sale, ea ar fi putut să se dedice oricărui dintre marile culturi europene (ceea ce a și început să facă prin recentul său studiu dedicat lui Proust și prin eseul despre Nietzsche la care lucrează în prezent), dar care a ales să slujească cu devotament efervescent și neprețuită eficiență cultura română și este, credem, timpul ca aceasta să recunoască prin modalități specifice acest aport substanțial.

Bibliografie

- Călin 1971: Constantin Călin, *O exegeză străină despre Bacovia. Dr. Svetlana Matta. Existence poétique de Bacovia*, în „România literară”, nr. 38, anul IV, p. 32.
- Codreanu 2003: Theodor Codreanu, *Complexul Bacovia*, Biblioteca Școlară, București, Chișinău, Editura Litera Internațional.
- Diacon 2012: Vasile Diacon, *George Popa – homo universalis*, Iași, Editura Panfilus.
- Cimpoi 2005: Mihai Cimpoi, *Eminescu în lumina și în luminișul lui Heidegger. Dialog cu Svetlana Paleologu Matta*, în *Calicantus. Scene din viața lui Cristal*, Timișoara, Editura Augusta Art Press, p. 171.
- Marino 1989: Adrian Marino, *Studii eminesciene*, în „Tribuna”, nr. 24, p. 12.
- Munteanu 2011: Ștefan Munteanu, *Raza gândului etern eminescian*, în „Ateneu”, 14 februarie.
- Paleologu Matta 1997: Svetlana Paleologu Matta, *Jurnal Hermeneutic*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
- Paleologu Matta 2005: Svetlana Paleologu Matta, *Calicantus*.
- Paleologu Matta, Popa 2012: Svetlana Paleologu Matta, George Popa, *In extasis mentis*, Iași, Editura Panfilus.
- Papu 1988: Edgar Papu, *Ființa poetului*, în „Luceafărul”, 27 noiembrie.
- Petroveanu 1969: Mihai Petroveanu, *George Bacovia*, București, Editura Cartea Românească.
- Todoran 1989: Eugen Todoran, *Valori românești în universalitate. Ontologicul în filozofia poeziei lui Eminescu*, în „Orizont”, nr. 33.
- Ursache 2011: Petru Ursache, *Cartea de etnologie Totdeauna Eminescu*, în revista culturală online „Omniscop”.

The Swiss Essayist Svetlana Paleologu Matta – an Important Researcher of Eminescu and Bacovia's Works

Svetlana Paleologu Matta is a trailblazer of the international research on George Bacovia, who initiated the trend of acknowledging this poet's universal value, even during the proletkult. She wrote the book titled *Existence poetique de Bacovia*, published in 1958 by a Swiss publishing house, while George Bacovia was still alive. This book represents the essence of her doctoral dissertation in Switzerland for which she received the distinction *magna cum laude*. The dissertation is the first comprehensive study of Bacovia's work, in which, by means of many hermeneutic arguments of great intelligence and intuition, the author demonstrates the European value of this Romanian poet and his equality to other great European poets, such as Georg Trakl. Even if Matta's book hasn't been translated into Romanian until recently, when I have done this, it had still been known by the specialists in the field, who ranked it very highly and considered it to be a first class study of Bacovia's work.

Svetlana Paleologu Matta is also a remarkable researcher of the work of the greatest Romanian poet, Mihai Eminescu, to whom she dedicated two studies that were highly appreciated by important scholars such as Nicolae Steinhardt, Constantin Noica, Edgar Papu, Adrian Marino, and many others. These two books are titled the *Abyss of Eminescu's Ontology* and *Hermeneutic Journal* and they constantly receive excellent reviews from experts.

Therefore, Svetlana Paleologu Matta, who lives in Switzerland, is a very important and dedicated international researcher, whose area of expertise is Romanian culture – but not only – with a focus on two of its greatest poets, Mihai Eminescu and George Bacovia. The text above attempts to highlight the modalities that this great researcher employed to explore the works of these two important Romanian poets.